

افغانستان آزاد – آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نېاشد تن من مېباد بدین بوم و برزنده یک تن مېباد
همه سر به سر تن به کشتن دهیم از آن به که کشور به دشمن دهیم

www.afgazad.com

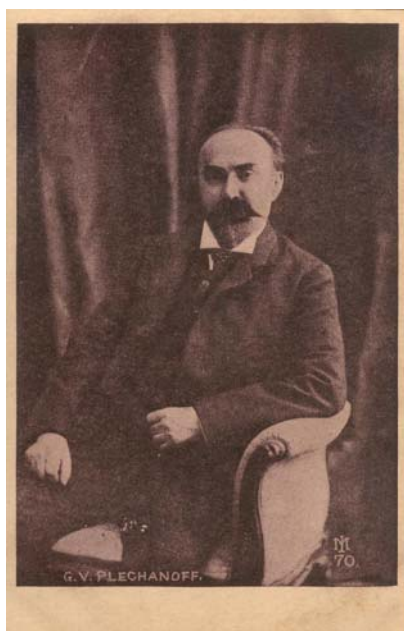
afgazad@gmail.com

Ideological

مسایل ایدئولوژیک

گنورگی پلخائف
برگردان از: حمید محوی
۲۳ دسمبر ۲۰۱۴

پاسخ به پرسش های مجله «مرکور فرانسه» درباره آینده مذهب 1907



می پرسید: آیا ما شاهد انحلال و یا تحول اندیشه مذهبی و احساس مذهبی هستیم؟
اجازه دهید این پرسش شما را به شکل دیگری مطرح کنیم و آن را در چشم انداز تحولات اجتماعی مورد بررسی قرار
دهیم: آیا انحلال اندیشه مذهبی فرجام ضروری تحولات آن نیست؟
برای پاسخ گویی به چنین پرسشی، ابتداء ببینیم سیر تحولی این موضوع کدام بوده است. ولی پیش از همه باید بپرسیم
که مذهب چیست؟ اگر به آن مفهومی که ادوارد تایلر Edward B. Tylor «تعریف حداقل برای واژه مذهب» می نامد
مراجعه کنیم، می توانیم بگوئیم که مذهب عبارت است از اعتقاد به وجود ارواح و موجودات غیر مادی که در کنار
اشیاء و روندهای طبیعی حضور دارند (۱).

چنین اعتقادی، که به عنوان عنصر ضروری برای تمام مذاهب مطرح می باشد، در عین حال برای توضیح تمام پدیده های طبیعی نیز به کار می رود. ولی در مراحل پیشرفته تحولات اجتماعی، مشاهده می کنیم که عنصر جدیدی به این عنصر بدوی افزوده می گردد، این عنصر جدید اخلاق است.

اتحاد بین این دو عنصر اندک اندک به رابطه بسیار عمیقی با یک دیگر تبدیل می شود. به این ترتیب در این جا به نقطه ای می رسیم که من آن را به شکل «تعریف حداکثر برای واژه مذهب» مطرح می کنم که عبارت است از اعتقاد به موجودات غیر مادی و روحی که در پیوند با اخلاقیات برای آن عمل کرد کیفری قائل می شوند. همین نکته موجب شده است که بسیاری از مردم ذات مذهب را در اخلاقیات بدانند.

ولی ما به هیچ عنوان هنوز به پایان چنین تحولی نرسیده ایم. اتحادی که بین مذهب و اخلاق جدائی ناپذیر به نظر می رسید به دلیل پیشرفت معنویات نزد نوع بشر محکوم به زوال شد.

تعریف علمی پدیده ها به شکل اجتناب ناپذیری مادی گراست. مداخلات موجودات آسمانی که از دیدگاه فرد بدوی تمام پدیده ها را توضیح می داد برای فردی مانند برتلوت (Berthelot) هیچ اعتباری ندارد. به این ترتیب برای فرد متمدنی که در پی درک نتایج کار علمی است، اعتبار چنین اعتقاداتی بیش از پیش رو به زوال خواهد رفت. اگر شمار زیادی از افراد به موجودات غیر مادی و ماوراءالطبیعه باور دارند، به دلایل متعددی، به این علت بوده است که قادر نبوده اند از برخی موانع عبور کرده و از موضع علمی به چنین مسائلی بپردازند.

وقتی موانع بر طرف شود – و باید دانست که چنین واقعه ای محصول تحولات اجتماعی خواهد بود – هر گونه بینش ماوراءالطبیعه برچیده خواهد شد، و به این ترتیب اخلاق الزاماً به شکل مستقل به حیات خود ادامه خواهد داد. مذهب در معنای حداکثر آن به گذشته خواهد پیوست و روشن است که احساس مذهبی نیز با انحلال اندیشه مذهبی از بین خواهد رفت.

ولی احساسات مذهبی نسبت به اندیشه مذهبی بیشتر دوام خواهد آورد، احتمالاً می توانیم شاهد تداوم بازمانده های آن باشیم که پیدایش نظریات نا همگون نیمه ماوراءالطبیعه و نیمه مادی گرا را موجب خواهد شد.

با این وجود همین بازماندگانی که محصول سرشت محافظه کار احساسات مذهبی هستند، به سهم خود محکوم به نابودی خواهند بود، به ویژه وقتی برخی نهادهای اجتماعی که مذهب در اختیار دارد منحل گردد.

پیشرفت بشریت مرگ افکار و احساسات مذهبی را به همراه دارد. برخی با احتیاط در مورد اخلاق ابراز نگرانی می کنند. ولی یک بار دیگر باید یادآوری کنم که اخلاق به حیات مستقل خود ادامه خواهد داد.

اعتقاد به موجودات غیر مادی و ماوراءالطبیعه، در حال حاضر، خیلی دور از آن که بتواند به عنوان پشتیبانی قابل اعتماد برای ملاحظات اخلاقی تلقی شود. خلاف تمام انتظارات، مذاهب نزد ملت های متمدن امروزی، غالباً نسبت به گسترش اخلاقیات دچار تأخیر است.

کلیفورد (W. K. Clifford) به درستی می گوید: «اگر انسان ها بهتر از مذاهب نبودند جهان به جهنم تبدیل می شد.»

یادداشت :

(۱) در حقیقت هر موجود معنوی و روحی الزاماً خدا نیست. موجود معنوی یا روحی برای این که بتواند به درجه الهی برسد و به خدا تبدیل گردد باید سیر تحولی خاصی را پشت سر بگذارد. خدا موجودی روحی و معنوی است که در رابطه با خدمات متقابل با قبیله یا قوم خاصی مطرح می باشد. ولی هر خدائی موجودی روحی و معنوی است و این نکته برای بحث ما در این جا کافی خواهد بود.

Pierre Eugène Marcellin Berthelot 2)

۲۵ اکتوبر ۱۸۲۷ در پاریس به دنیا آمد و در ۱۸ مارچ ۱۹۰۷ چشم از جهان فرو بست. او کیمیا دان، منتقد، تاریخ شناس علوم و از رجال سیاسی فرانسه بود.

William Kingdon Clifford³)

ریاضی دان و فیلسوف انگلیسی ۴ می ۱۸۴۵ - ۳ مارچ ۱۸۷۹ او با هرمن گرسمن بنیانگذار «جبر هندسی» است.

منبع:

این متن از آرشیو مارکسیست ها در اینترنت بخش فرانسوی برگرفته و ترجمه شده است.

<http://www.marxists.org/francais/plekhanov/index.htm>

۳۰ بهمن [دلو] ۱۳۸۸ نخستین ترجمه

۱۷ دسمبر ۲۰۱۴ باز خوانی شده

گاهنامه هنر و مبارزه

۱۷ دسمبر ۲۰۱۴